

MAGIJA
UNUTRAŠNJE
ARHITEKTURE

JUL 2025
IZDANJE 01 GODINA I

strujid art

TEMA BROJA

Svetlo i senke nad arhitekturom

PRIČA O VINARIJAMA

Kroz arhitekturu Ivana Filipovića

PITALI SMO
UREDNIKE

RAZGOVOR SA...

arh

Goran
Panić

Foto: portret Rade Kovač

Aleksandar
Marković

Treći čovek

Kažu da u samo nekoliko koraka možemo naći kopču sa svakom osobom na planeti, odakle god krenuli.

Neretko, u tome nam može pomoći i arhitektura, koje nismo ni svesni zabavljeni svakodnevnicom, mada smo neprestano njeni korisnici: unutrašnja arhitektura nam je lični mizanscen, a gradska slika, životna scenografija, čim stupimo iz svog doma.

Uticaji na naš život često su suptilni i posredni. Naša sećanja prepuna su ikoničnih slika u kojima pamtimo aktere, a koje su formirane baš zahvaljujući arhitekturi. Čak i kada je devastirana, kao što je bio razrušeni Beč, recimo, u godinama neposredno posle II svetskog rata. Upravo takav ambijent, naizgled depresivan i obeshrabrujući po ljudski duh, biće inspiracija romanopiscu Grejamu Grinu i sineasti Kerolu Ridu, da stvore remek-delo filma noire, „Treći čovek.“ Uz „lepljivo“ prepoznatljivu melodiju Antona Karasa, igra senki i svetla ovekovečiće Orsona Velsa, a zauvek urezati u kolektivno sećanje bečki karusel Prater.

Sličnih primera je bezbroj, svuda oko nas. I tako.

Od upečatljive životne priče arhitekta Gorana Panića, preko fascinantnih kreacija za vinarije, arhitekta Ivana Filipovića, do prikaza izuzetnih projekata u rubrici „Arhitektura sada,“ nastavljamo da tragamo hodnicima vremena, za ličnostima koje, kada je arhitektura u pitanju, imaju mnogo toga da podele sa nama.

IMPRESSUM

StrujaArt
neprofitno digitalno izdanje broj 01
godina I, jul 2025
izlazi kvartalno

Izdavač: Struja doo, Ž. Klemansoa 18, Beograd,
Tel: 011/30 98 555
Urednik izdanja: Aleksandar Marković
Likovno-grafička obrada: Darko Torgašev
Urednik fotografije: Rade Kovač

Adresa redakcije:
Ž. Klemansoa 18, 11000 Beograd
E-mail: redakcija@strujaart.rs
Telefon: 011/30 98 555

Izdavač i uredništvo ne snose odgovornost za nenamerne i štamparske greške. Za sadržaje dobijene od strane oglašivača i autora saradnika (oglasi, fotografije, tekstovi), njihovu legalnost, tačnost i istinitost odgovara isključivo oglašivač, odnosno autor. Sva prava zadržana. Svako kopiranje je zabranjeno i smatraće se povredom autorskih prava, a za posledicu može imati pokretanje sudskog spora.

Džozef Koten u ambijentu scene poznate po „Cuckoo-Clock“ dosetki.

SADRZAJ

08

5x5 PITALI SMO UREDNIKE

Pet pitanja za pet urednika

Zefirino Grasi:
O arhitekturi za sve od 7 do 107

Biljana Willimon:
Arhitektura koja zavodi

Predrag Sarić:
Lepote ima svuda

Dragan Ambrozić:
Greška kao integralni deo

Vesna Mališić:
Linije gradova

38

PRICA O... VINARIJAMA
Kroz arhitekturu Ivana Filipovića
Dan bez vina, dan bez sunca

ARHITEKTURA SADA...

46

Natalija Đukić i Predrag Maksić
Studio PILASTRO - RAJ IBELIK

24

RAZGOVOR SA...

Goran Panić, arhitekt
Kreativna provokacija

21

**UREDNIK VAM
PREPORUČUJE...**

Svetlo i senke (Struja doo)

52

dr Monika Štiklica (AMO)
Avalske doline vila

58

Lazar Denda i Teodora Marković
LARK_EGGZ

64

Jasna Dimitrijević, arh
Novi život jednog ateljea

PET PITANJA ZA PET UREDNIKA

U filmu „Pakleni toranj” iz 1974. godine arhitekt Dag Roberts, projektant nebodera od 138 spratova u San Francisku, neustrašivo se bori sa vatrenom stihijom koja je zahvatila zgradu, hladnokrvno uleće u okno lifta, i nepogrešivo zna treba li da iseče zelenu ili crvenu žicu u elektro-ormanima, da bi odblokirao protivpožarne sisteme.

rošlo je, evo, tačno sto godina od rođenja glumca Pola Njumena, koji je u tom holivudskom blokbusteru igrao arhitektu-heroja. Šta se u međuvremenu dogodilo sa društvenim statusom arhitekata?

U svetu, i dalje imaju zvezdani tretman – naravno, oni najuspešniji.

Dodele Prickerove i sličnih nagrada po značaju koji im se pridaje ne zaostaju za Pulitzerom, Oskarom, Gremijem. Frenka Gerija arhitektonski kritičari i kada nazivaju „Kim Kardadžijan savremene arhitekture,” ne čine to bez određene fascinacije.

Mi smo daleko od svega toga.

Ironično, socijalističko doba imalo je više razumevanja i poštovanja za autore arhitekture, od domaćeg tranzicionog derivata liberalnog kapitalizma. I sama reč Arhitektura spominje se jedino u sklopu izlizane sintagme „arhitektura novog svetskog poretka” ili nekog sličnog klišea.

Klatno vrednosnih prioriteta preteže na druge trase, koje se doduše neočekivano prepliću – u kolopletu vrednosti XIX i XXI veka. Kuda će nas to odvesti, videćemo. Ako ne mi, oni posle nas.

Mediji su se u međuvremenu, od četvrtog staleža, pete i sedme sile, ustalili na poziciji četvrte grane vlasti. Po uticaju na javno mnjenje, njegovo formiranje i usmeravanje. Kako mediji tretiraju arhitekturu i njene kreatore, najbolje je pitati urednike istih. I tako smo dobili koktel interdisciplinarnosti i multidisciplinarnosti, „promućkan, ne promešan.”

Urednici raznih medija, koji se svog celog profesionalnog života bave politikom, sportom, muzikom, modom, književnošću... odgovarali su nam na identična pitanja o arhitekturi. I njihovi odgovori su vredno svedočanstvo o značaju struke za koju se kaže da je na pola puta između nauke i umetnosti.

Priradio i razgovore vodio: Aleksandar Marković

Zefirino
Grasi

Predrag
Sarić

Dragan
Ambrozić

Vesna
Mališić

Biljana
Willimon

○ ARHITEKTURI ZA SVE OD 7 DO 107 GODINA

„Imali smo nekada slogan da Zabavnik čitaju od sedam do 77 godina. Međutim, javio nam se jednom prilikom naš čitalac koji je napunio 78, pa smo to promenili na 107. Zasad se niko ne javlja ko ima 108 godina,” rekao je za medije svojevremeno.

Zefirino Grasi je kao novinar počeo da radi u „Politici” 1977. godine pišući reportaže u „Ilustrovanoj politici.” Danas, već više od 35 godina, vodi „Politikin Zabavnik” kao glavni i odgovorni urednik (poslednjih 15 godina je urednik i „Malog Zabavnika”)

01

Najupečatljivije delo u arhitekturi

Teško mi je da kažem koje mi je najupečatljivije delo u arhitekturi, to bilo kao kada bi neko tražio da kažete koja vam je najupečatljivija umetnička slika, da li Mona Liza, da li Sezanove mrtve prirode, Pikasove Avinjonke... nemoćna misija... dakle Rajtova kuća na vodopadu, Lektorbizje-ova kapela Ronšan, Gaudijeva kuća Batljo, ali upečatljiva je i Milanska katedrala, pa Studenica, pa Brašovanova Komanda vazduhoplovstva u Zemunu, pa zgrada Ambasade Francuske zbog koje je moj otac i došao u Beograd da tu ostane zauvek... intimno omiljena mi je naša kuća u selu Ilinu ispod Rtnja, u rodnom selu moje majke, koju je za potrebe njenog letnjeg ateljea, projektovao prijatelj moga oca Aleksandar Deroko. Njih dvojica su zajedno radili na Hramu Svetog Save, Deroko je davao nacрте, a moj otac izvodio u kamenu kapitele i reljefe.

02

O uticaju arhitekture na teme koje su Vaše polje interesovanja

Unutrašnja arhitektura, da, okolina u kojoj radim i živim govori o meni, kao što mi se čini da kad vidim nečiji stan ili pročitam nečiji tekst, odmah znam o kakvoj se osobi radi. Kada govorimo o uticaju arhitekture na polje mog interesovanja, teško mi je da nađem direktnu poveznicu pošto sfera mog interesovanja vidi se kad otvorite Zabavnik, naći ćete tu dosta arhitekture u zavisnosti od njene zanimljivosti, pa na taj način se vezuje za polje mog interesovanja. Dakle, zanimljiva arhitektura, ili zanimljivost leži u samom izgledu i u priči koja stoji iza arhitektonskog dela, ili možda iza samog arhitekta i njegovog života, sada dolazimo recimo do Bakminstera Fulera, njegovo delo mi manje zadire

u polje interesovanja nego njegova ličnost i životna priča. Mada je delo teško odvojivo od ličnosti stvaraoca. Tako recimo Gaudija doživljam kao nekog razbarušenog čoveka, prepunog eruptivnih zamisli, nasuprot Lojdu Rajtu koji mi deluje kao začušljani gospodin sa štapom... eto, tako nekako razmišljam.

03

Omiljen/a arhitekta/ arhitekt ?

Volim art deko, art nuvo, modernizam u arhitekturi, dakle Dragiša Brašovan i Komanda vazduhoplovstva u Zemunu sa kojom ova jadna država ne zna šta da radi.

04

Koliki značaj za Vas ima unutrašnja arhitektura

Već sam malo rekao o ovoj temi, važan mi je ambijent u kome radim i živim. Na poslu mogu svoje okruženje da oblikujem kako god hoću, manje ili više, okružim se nekim predmetima koji me nadahnjuju ili čine opuštenim za rad... kod kuće je malo drugačije, tu sad radi i neko nasleđe vezano za moje roditelje, pa za neke

Zefirino Grasi

stvari koje donosi moja supruga, pa deca, pa se to nekako pomeša i nije lako od smeše napraviti jedinjenje. Ali trudimo se. Radni i životni ambijent veoma su mi važni, stvaraju neko osećanje ušuškanosti, prijatnosti, zadovoljstva i na neki način ponosa. Vidi to sam sad ja, kao da govori ta naša okolina... U kući imam skulpture koje su radili moji roditelji, na zidovima slike koje su radili prijatelji mojih roditelja, o opet na drugim zidovima su originali nekih stripskih stvaralaca i ilustratora vezanih za Zabavnik, to je sad neki deo moje baštine, tako da bog zna kako će se moja deca u tom galimatijasu snaći kad nas dvoje više ne budemo tu... hahaha, možda će da prodaju sve i naprave nešto sasvim svoje.

05

Zemlja ili grad koji su Vam ostali u izuzetnom sećanju upravo zbog svoje arhitekture

Italija je za mene zemlja nezaboravne arhitekture, kao i njeni gradovi, od Matera, pa preko Ligurske obale, jadranske, Rima, sicilijanskih, toskanskih i gradova Umbrije, Venecije, Milana, Bolonje, Padove, pa čak i gradića kao što su Luka, Lodi, Streza, Vazeze ili Komo... za mene nema kraja nabranjanju.

ARHITEKTURA KOJA ZAVODI

Biljana Willimon, slikarka, kolumnistkinja i književnica, televizijska autorka i dizajnerka, diplomirala i magistrirala na Akademiji primenjenih umetnosti u Beogradu, Odsek za slikarstvo. Dobitnica prestižnih domaćih i međunarodnih nagrada za slike i crteže, kao i inovacije u televizijskom stvaralaštvu. Od 2024.godine piše za politički nedeljnik „Radar.“

01

Najupečatljivije delo u arhitekturi

Pre bih se opredelila za arhitektu, nego za neko pojedinačno arhitektonsko delo. Ima mnogo građevina u svetu kojima se divim. Jednostavnije je izabrati jednog autora. Gaudi je svojim maštarijama promenio izgled Barselone. Dao joj je poseban pečat. Hvaljen i osporavan, svojom talasastom arhitekturom, zatalasao je i stručnu javnost, tvrdeći da svako umetničko delo mora da zavodi. Mene je zaveo, mada ne baš sasvim, ali ga uprkos ličnom ukusu, poput mnogih drugih - svrstavam u najatraktivnije svetske arhitekta.

Među mnogobrojnim imenima kojima se još divim, uz Gaudija bih stavila Zahu Hadid. Njeni iskrivljeni geometrijski oblici daju dinamiku posebne vrste, koju čak ne mogu da objasnim. Podseća me na apstraktne slike. Dopada mi se sve što je uradila. Fabrika BMWa u Lajpcigu, Heydar Aliyev Centre u glavnom gradu Azerbejdžana i još mnogo toga. Žao mi je što njeno idejno rešenje u Beogradu, planirano na mestu nekadašnjeg Beka ispod Kalemegdana nije usvojeno, jer ne bi narušilo ovaj kulturni spomenik - načinom na koji to sada čine zgrade bez trunke invencije. Kad bih morala da biram, Zaha Hadid mi je ispred Gaudija, jer više volim

njene ravne linije, nego njegov kitnjasti stil.

02

O uticaju arhitekture na teme koje su Vaše polje interesovanja

Interesovanje za arhitekturu trebalo bi da bude polje interesovanja svakog od nas. Arhitektura utiče na naš način života, na naše raspoloženje, na psihu. Nešto što mi napoji oko, čini mi dan kreativnim i lepim. Maštam o zelenim zgradama u Beogradu, maštam o muralima na svakom slobodnom zidu, maštam o umetnički složenim kockama na trotoarima, koji bi ličili na moderne mozaike, o cvetnim prozorima i balkonima, o nekoj crvenoj skulpturi Aleksandera Kaldera koja bi oživela naše sive i bezlične trgove, o staklenoj piramidi, poput one ispred Luvra, koja bi se uklopila uz neku od starih obnovljenih građevina, umesto rušenja i pretvaranja Beograda u Dubai a la Kina.

03

Omiljen/a arhitekta/ arhitekt?

Ubedljivo, Zaha Hadid. Žao mi je što je prerano otišla. Svet bi bio bogatiji sa njenim arhitektonskim rešenjima.

**Biljana
Willimon**

04

Koliki značaj za Vas ima unutrašnja arhitektura

Enterijer mi je bitan isto koliko i eksterijer. S tim što ne vidim šta se u tuđim kućama događa, pa me to ne dira. Moj dom u kojem živim, dizajniran je do poslednjeg detalja. Živim u ritmu dizajna. Što se javnih objekata tiče, vrlo sam osetljiva i na ono što vidim spolja, a i na ono što je unutra. Jedno s drugim mora da bude usklađeno. Tek tada je objekat kompletan.

05

Zemlja ili grad koji su Vam ostali u izuzetnom sećanju upravo zbog svoje arhitekture

Uglavnom, ono što je preživelo vekove. Pariz, Rim, London... Sve ono što nije uništeno i sve što je sa novim uklopljeno da staro ne naruši. Pomenuta staklena piramida ispred Luvra, na primer. Volim spoj starog i modernog, ako to neko vešto, znalacki uklopi. Kao što volim i kad moderna arhitektura oplemeni grad, ne narušavajući ono što je nadživelo stotine godina. U tom smislu su mi bliski i Gaudi i Zaha Hadid.

Foto: Rade Kovač

LEPOTE IMA SVUDA

Predrag Sarić je u dnevnom listu „Sportski žurnal” proveo 23 godine. Bio je urednik košarkaškog sektora, da bi 2011. godine postao glavni i odgovorni urednik. Urednik je i web izdanja ovog sportskog dnevnika, kao i tehnički urednik „Meridian sporta.”

01

Najupečatljivije delo u arhitekturi

Mnogi bi krenuli na svetsku arhitekturu, međutim mene kao lokal patriotu fascinira seoska kuća u Srbiji ne samo što ja imam direktan dodir sa njom, pa se ponekad šalim da je moja dedovina starija od Amerike, ali generalno meni je to fascinatna arhitektura. Možemo da se vratimo i na stari Egipat, Perziju u vreme kada su neimari imali veliko umeće gradnje, bez obzira što je bilo malo pisanih tragova o tome. A izgradili su nešto što još uvek traje. Ako krenemo iz našeg nukleusa narodne, tradicionalne arhitekture, videćemo da svet ne potiče od nas. Shvatićemo da smo mi samo nastavak čovečije gradnje koja traje ne stotinama, već hiljadama godina. A ta znanja samo treba da unapređujemo. Ponekad se zaplašim da mi to ne radimo na najbolji način...

Eto, kad se kaže arhitektura, prvo što mi pada na pamet je upravo to – srpska seoska kuća iz nekog osamnaestog, devetnaestog veka na brdu, jer ja kao Šumadinac nemam vezu sa onim vojvođanskim tipom kuća, mada i to izuzetno poštujem. Uslovi života su nametali takvu arhitekturu.

02

O uticaju arhitekture na teme koje su Vaše polje interesovanja

Na neki način, i sport je umetnost, pa i novinarstvo koje ga prati ima značajnu ulogu. Kao i u arhitekturi pisana reč opisuje osnovnu ideju.

Kao i što svaka arhitektonska ideja ima svoju poruku autora, u novinarstvu svaki članak mora takođe da ima, možda ne direktnu, ali poruku koju autor ili urednik tog dana, dok uređuje određenu emisiju, sajt, novinu, šalje. I mora da bude svestan te poruke koju tekst šalje. Ne može biti samo suvoparno izveštavanje.

Pada mi na pamet tv emisija „Karavan” koja je obeležila jednu

epohu – dan/danas kada gledamo te emisije nama su jasne njihove poruke, i možemo ih prilagoditi današnjem vremenu. Kao što se moj drug Paspalj šali da Grci i mi jedino volimo da gledamo stare crnobele filmove, ali mi na sreću

ili na žalost preživljavamo iste teme, ciklično. Zaista dok gledamo te stare filmove prepoznamo univerzalne teme. Tako i svaki tekst i svaka građevina ima nešto dugotrajno.

Na primer, pošto je košarka zimski, „dvoranski” sport veličina gledališta je vremenom rasla, pa smo sa Malog Kalemegdana prešli u veće prostore – hala sportova na Novom Beogradu, pa Pionir, i recimo da u tom delu arhitektura je igrala bitnu ulogu. Dakle, morate da prepoznate buduća stremljenja u određenom sportu. U Vršcu se na primer dogodilo da su zbog neinformisanosti napravili dvoranu za 3.500 gledalaca, a samo nekoliko godina kasnije bilo je neophodno imati dvoranu sa 5.000 mesta.

Meni je, recimo, oduvek bila fascinatna Moskva sa ulicama od dvanaest traka koju ne možete preći ako ste stariji čovek, jer su predugačke. Urbanisti koji su uređivali Moskvu pre više od veka imali su viziju za sto godina kasnije.

„Kopije se nikome ne sviđaju.”

Danas, naravno zbog ubrzanog tehnološkog razvoja i sportske dvorane se prave za trideset godina unapred. Na primer, sa visokim ulazima da sportisti ne bi morali da izlaze iz autobusa u spoljni prostor, već direktno u halu. Sportske arene se projektuju kao multifunkcionalni prostori, tako da su pogodne i za muzičke, a ne samo za sportske aktivnosti. Evo na primer, jedne godine u Americi, u Denveru smo pre podne bili na hokejaškoj utakmici, a uveče smo gledali košarku. Tako da su arhitektura i sport povezani i profitabilnim pristupom – hale moraju imati tehničke mogućnosti za više predstava dnevno. Kao što smo nekada mogli da idemo u bioskope od 16, 18 i 20h.

Predrag Sarić

03

Omiljen/a arhitekta/ arhitekt ?

Dragiša Brašovan, kod nas. A Gaudi zbog Barcelone. Sad vidim da pokušavaju da ga kopiraju... ali kopije se nikome ne sviđaju. Mislim da arhitektura mora da oseća lokalitet, da ima veze sa ukorenjenom tradicijom i poreklom. Tu onda moraju pozitivan uticaj da imaju i razni mudri ljudi koji nisu iz sveta arhitekture, da izraze svoje želje i potrebe arhitekti, koji će znati da ih uobličiti. Svakom uspešnom arhitekti potreban je dijalog sa naručiocima, da bi rezultat koji se rodi bio dovoljno dobar i za generacije posle nas.

04

Koliki značaj za Vas ima unutrašnja arhitektura

Kad si mlad, naravno da ti nije toliko bitno. Kako stariš, postaje sve više bitno – da imaš neki svoj kutak, neki svoj radni deo. ▶

► *Peta Sarić*

Atavizam regala mi je katastrofalan, mada razumem zašto su regali bili toliko ukorenjeni u našim porodicama, većina nas je živela u 60, 70 kvadrata pa su bili neophodni. Danas, kao idealnu, zamišljam razvijenu prizemnu kuću sa raznim odvojenim prostorijama – soba za odlaganje stvari, radionica, radna soba, više kupatila i toaleta – to bi bio koncept koji bi mi sada u slučaju da imam mogućnosti, najviše odgovarao. Možda ne i kad budem imao 70, 80 godina. Dakle, ne gušiti prostor! Samo jednostavnost, ne u smislu minimalizma, već prostranog prostora!

05

Zemlja ili grad koji su Vam ostali u izuzetnom sećanju upravo zbog svoje arhitekture

Kad god pričamo o arhitekturi, pričamo o Njujorku i Moskvi. Njujork mi je kao mlin, koji brzo melje svakoga, a Moskva mi je spori žrvanj, vodenični kamen, pojedinac je tu kao zrno pšenice ispod tog kamena.

Naravno, uživam u centru Beograda kao i na srpskom selu, ali lepa mi je i Italija, lepa je i Grčka, sa plavo - belim kućama. Prelep je park u Zagrebu, lep mi je Melburn, sa mnoštvom engleskih parkova, generalno, lepote ima svuda.

Odbojnost imam prema Dubajju, Seulu, razočaran sam se vratio iz Tokija koji je sa amerikanizacijom izgubio Japan u sebi. Arhitektura ne može da se gleda odvojeno od ljudi koji žive tu, jer arhitektura je odraz njihovih duša.

Dragan Ambrozić, muzički kritičar, rukovodilac Odeljenja za umetničko stvaralaštvo i urednik programa Doma omladine Beograda. Od 1986.godine objavljuje tekstove i muzičke kritike u „Student“-u, „Rock“-u, „NON“-u, „Mladost“-i i brojnim drugim magazinima. Bio je jedan od osnivača magazina „Ritam“, kao muzički urednik, a potom i njegov glavni i odgovorni urednik i izdavač. Od 1997.godine piše za politički nedeljnik „Vreme.“ Objavio je oko 4.000 tekstova o popularnoj muzici i kulturnim fenomenima, a bio je programski menadžer i koncertni promoter brojnih muzičkih događaja. Od 2005.godine je odgovorni i muzički urednik Doma omladine u Beogradu.

Foto: privatna arhiva

Dragan Ambrozić

upravo zbog svoje arhitekture

Mislim da svaki grad na svetu ima svoje blistave kutke, koje gura napred - kao i svoje urbane katastrofe, koje krije. London volim, Venecija je fascinantna, Amsterdam po meri čoveka... u Berlinu, Parizu, Beču, Budimpešti i Atini sam se osećao kao kod kuće, u Montrealu sam želeo da ostanem, u Marselju ponovo da se vratim - ovo su gradovi sa posebnim šarmom, između ostalog i zbog svoje arhitekture.

No, pre mnogo godina sam imao priliku da budem u Volgogradu, i to je grad koga posebno pamtim - činjenicu da je dugačak otprilike 80km, a širok 1km, prateći reku; da ima raspoređene slavne stare tenkove T 34 po celom gradu, koji i dalje stoje kao spomenici obeležavajući liniju fronta na kojoj nacisti zaustavljeni; da je u njemu "Pavlovljeva kuća" gde se dva meseca borila četa vojnika Crvene Armije da im spreči proboj do reke Volge, što se nalazi svega nekoliko desetina metara iza nje; i konačno, tu je Mamajev Kurgan, brdo na kome je 82 m visok spomenik žene sa podignutim mačem... sve same žive uspomene na Staljingradsku bitku 1943. Jednostavna socijalistička arhitektura Volgograda, dosta parkova i uređena obala reke Volge, tri puta šire od Dunava, ostaju kao savršen kontekst za sećanje na jednu od najužasnijih bitaka ikad, vrhunac Drugog svetskog rata.

GREŠKA KAO INTEGRALNI DEO VRHUNSKJE UMETNOSTI

01

Najupečatljivije delo u arhitekturi

Volim sve one obične kuće koje su uspešno napravljene za obične ljude, da se u njima osećaju dobro po ceo dan. Ali uvek me je fascinirala činjenica da je čista greška u proceni karakteristike zemljišta dovela do toga da Krivitoranj u Pizi postane jedno od najpoznatijih remek dela arhitekture.

02

O uticaju arhitekture na teme koje su Vaše polje interesovanja

Nema mnogo veze između slušanja muzike u sobi i arhitekture, osim pitanja udobnosti. Ali ima veoma mnogo veze između slušanja muzike uživo i arhitekture. I

ture - što samo pokazuje kako je mogućnost greške integralni deo vrhunske umetnosti.

03

Omiljen/a arhitekta/ arhitekt ?

Uvek me je oduševljavala jasnost, svetlost i strogost svega što je izašlo iz Bauhaus škole.

dalje me šokira neverovatan manjak arhitektonski osmišljenih koncertnih sala u Beogradu. Za klasiku, džez ili pop muziku, svejedno... Osim velike sale Kolarca, skoro da i nema objekta koji je namenski projektovan za izvođenje muzike. I mi, kao - volimo muziku...

04

Koliki značaj za Vas ima unutrašnja arhitektura

Unutrašnja arhitektura bi morala da bude odraz naše unutrašnje strukture ličnosti. Bilo bi divno kad bi svaki deo stana ponaosob bio mesto gde se jedan deo nas oseća najbolje u toku dana.

05

Zemlja ili grad koji su Vam ostali u izuzetnom sećanju

LINIJE GRADOVA

Foto: Vesna Lalić

Vesna
Mališić

Vesna Mališić je glavna i odgovorna urednica nedeljnika Radar. Radila je u više redakcija: nedeljnik NIN, kao pomoćnica glavnog i odgovornog urednika; list Blic, Beograd, kao urednica komentara i analiza; magazin za kulturu i društvo Prestup, kao glavna i odgovorna urednica; magazin Blic news, kao urednica teme nedelje, magazin Duga, kao novinar, urednik i autor.

01

Najupečatljivije delo u arhitekturi

Ono što svet markira kao najvažnije stvari u arhitekturi su nesporne. Možemo da pričamo o Gaudiju, o Aja Sofiji, možemo da pričamo o sličnim primerima, to je nesporno. Za mene je najvažnije nešto gde se ja u prostoru osećam dobro, osećam kao familijarno. Na primer, Sagrada Familia bi mogla biti to, ali ona jeste monumentalna. Gaudi je naravno i za svoje vreme i današnje nespornan, ali nekako ja sam uvek mislila da je Baron Osman zbog Pariza za mene neko ko je uradio nešto što je nedostižno za arhitekturu u smislu života. Znači to razmišljanje o gradu, kako treba da izgleda, kako njegove avenije trebaju da izgledaju, kako treba da izgledaju fasade zgrada, kako treba da su složene vertikalne grada, to je meni jako važno. Inače, ima veoma mnogo zgrada svuda u svetu, gde se naravno osećate dobro. Na primer, divna je zgrada Gugenhajmovog muzeja u Njujorku, arhitekta Frenka Lojda Rajta. U prostoru Njujorka, koji je sav u vertikalama, odjedanput se pojavljuje jedan kružni prostor koji je suprotan tim linijama Njujorka. Meni se zbog tog kružnog oblika dopadaju i projekti Zahe Hadid.

Nekako mi je žao što mnogi njeni projekti nisu izvedeni, a njen biro sada pravi u Beogradu novi muzej Nikole Tesle i tu je takođe zanimljiv taj kružni momenat. Generalno mi je žao što Beograd nema više mesta kojima pečat daje neki veliki arhitekta, kao landmark, i što se Beograd ovako gradi suštinski bez fizionomije. Ja mislim da je i smisao arhitekture u tome da gradu da neki pečat po čemu će da bude prepoznatljiv. Kao što je Pekinguo dao Rem Kulhas sa zgradom Radio televizije koja je drugačija. Inače, on se bavi „složenim“ zgradama koje asocijativno izgledaju kao naslagane knjige jedna na drugu.

02

O uticaju arhitekture na teme koje su Vaše polje interesovanja

Ako je arhitektura jedna vrsta uređenja spolja i iznutra, da tako kažem, onda je faktički, i urednički posao isto što i arhitektura – vi morate da dizajnirate medij čiji ste urednik, i spolja i iznutra, da mu date i funkcionalnost, i smisao, i da to bude verodostojno, i da traje. Dakle, neki principi koji važe za

arhitekturu važe i za novinarstvo, u najširem simboličkom smislu.

Arhitektura je za mene obuhvatala deo prostora koji me zanimao dok sam bila urednica magazina „Prestup“, mesečnika koji se bavio i kulturom. I uvek smo imali prostor koji je bio posvećen arhitekturi, zato što mi se nekako čini – i žao mi je što i nedeljnici kao što je „Radar“ nemaju prostor za arhitekturu – možda će doći neko „mironodopsko“ doba kada će život, u stvari, biti tema, a kada je život tema, onda je i arhitektura.

03

Omiljen/a arhitekta/ arhitekt?

Nikada nisam razmišljala o tome, ali recimo, ja volim Branislava Kojića koji je „napravio“ zgradu u kojoj stanujem. I ono što je divno meni, što je u toj zgradi svaki stan unutra drugačiji! Znači nije išao na to da napravi tipske stanove unutar jedne zgrade, već bukvalno svaki stan ima neku svoju specifičnost i posebnost.

Ali da vam kažem, ja volim i kuću u Luštici, kamenu. Ne znam ko je sagradio, ali volim tu ideju stare crnogorske kuće koja je sva od kamena, koja ima rustičnost sa jedne strane, ali ima i jednu

► Vesna Mališić

strašnu jednostavnost i funkcionalnost, sa tim dvorištima integrisanim, sa tim velikim drvenim vratima od debele hrastovine, onako u tamno zelenoj boji obično, sa tim škurama isto tako masivnim, sa tim guvnom koje je ispred kuće...

Tako da, što se tiče arhitekata, to je meni „pobacano“ u zavisnosti od toga šta mi se u arhitekturi dopada.

04

Koliki značaj za Vas ima unutrašnja arhitektura

Jako mi je to važno, jako mi je važno da prostor bude sveden,

ali ne u smislu minimalizma, nego da bude funkcionalan. Oduvek mi se činilo, da kada uđete u neku kuću, tačno vidite ličnost, prosto nekako vidite vrednosne orijentacije te osobe. Rukopis čoveka ostaje u unutrašnjoj arhitekturi. I zato na primer, ja ne volim kada arhitekti projektuju enterijere stanova, to je kao kad Amerikanci sve srede unutra, i vi sad dođete i kažete: „E, hoću to!“ Ja bih volela kada bi svako mogao da odredi i raspored soba, i sve drugo, onako po svojoj meri.

05

Zemlja ili grad koji su Vam ostali u izuzetnom sećanju upravo zbog svoje arhitekture

Za mene, to su ta dva grada, Njujork i Pariz. Možda zato što su to dva grada u koje sam najčešće odlazila, sticajem okolnosti. Oni su potpuno različiti, ali imaju nešto isto, to je ta njihova linija...

Kada u Parizu odete do Trijumfalne kapije, pa vidite tih 12 ulica koje se računaju tu (i opet se vraćam na Osmana zato što je mislio o gradu i svetlosti) vi shvatite da vam svuda niz te bulevare ulazi svetlost, da ne guši jedna zgrada drugu, da je to sve poravnato, sve te vertikale. Inače mi je Pariz kao muzej, sav je tako čist i sveden, lep, sa tim divnim fasadama.

Fascinira me i briga gradskih vlasti o tome kako taj grad izgleda. To da se svakih sedam godina fasade moraju sređivati,

ugovori vas obavezuju na to. Nema divlje gradnje! Znači čuva se, kao što se uostalom i Dubrovnik čuva, za razliku od Budve, recimo. To su ti gradovi koji umeju da vode računa o svojoj baštini i tradiciji, to mi je divno.

Rim je opet, sa druge strane, druga vrsta osećanja i ambijenta – imate utisak kao da ste iz nekog vremeplova bačeni tamo, prosto u neki citat iz nekog davno prošlog vremena.

Inače svaki put kad odem u Pariz, nađem vremena da obiđem Plas'd'Vož (Place des Vosges). To je jedan mali trg, 140 sa 140 metara, okolo su zgrade koje su naravno sve savršenih linija, to je takva harmonija, sa tim malim vrtovima unutar tih dvorišta, i nekako se osećam blisko, kao da nije uređeno tako da bude muzejski lepo – a jeste – ali nije daleko od čoveka.

A Njujork me fascinira zato što je to grad – arhitektonski spektakl od te visine svedenih i naizgled jednoličnih linija, a sve zajedno gradi jednu monumentalnost. Govorim, naravno, o Menhetnu. Kao što, na primer, prezirem Floridu i Kaliforniju zbog tih drvenih kuća koje se zapale za tri sekunde kad dune vetar.

A u Njujorku koji je fenomen za sebe meni se jako dopada Flatiron, ona smešna zgrada na čošku, uzana, na 22-oj i Brodveju, jako je stara, i može se pročitati na njoj da je prva sa kompletno čeličnom konstrukcijom. Eto, ona je nekako iskočila iz te linije Njujorka, drugačija je, kao kriška torte.

Svetlo i senke

NAD
ARHITEKTUROM

*„Arhitektura je mudra, precizna i veličanstvena igra prostornih celina objedinjenih svetlošću...
...naše oči su načinjene tako da vide forme na svetlosti.“*

Le Korbizije

I zaista.

Arhitekturu, kao uostalom i sve drugo što nas okružuje, vidimo zahvaljujući svetlosti.

Koja je njena prava priroda, pitanje je na koje je nauka, pre tri veka, dala svoj odgovor kroz poznatu polemiku Isaka Njutna sa Robertom Hukom oko prirode svetlosti (talas ili čestica).

Dilema je rešena potvrdom da svetlost poseduje talasnu prirodu, ali i neke osobine čestice.

Inače, Njutn je sahranjen u Vestminsterskoj katedrali u Londonu, a engleski pesnik Aleksandar Poup napisao je epitaf: „Priroda i prirodni zakoni u noćnoj tami nalaze skrivenost.“

Bog reče „neka bude Njutn“ i sve postade svetlost.“ Današnja kvantna fizika potvrdila je Njutnove postavke o dualnoj talasno-čestičnoj prirodi svetlosti.

Asteria Wall – UMAGE

Asteria zidna lampa brenda Umage predstavlja elegantan i moderan akcent u prostoru, istovremeno minimalistička, savremena i funkcionalna. Savršena za stvaranje ambijentalnog osvetljenja u vašem domu, ova zidna lampa besprekorno kombinuje stil i praktičnost.

Discus – CONTARDI

Discus lampa brenda Contardi unosi sofisticiranu eleganciju u vaš prostor, sa prelepim, modernim dizajnom koji nikoga ne ostavlja ravnodušnim. Njena harmonična kombinacija stila i kvaliteta čini je savršenim izborom za bilo koji enterijer.

Coassiale – MARTINELLI LUCE

Coassiale lampa brenda Martinelli Luce odlikuje se upečatljivim, futurističkim dizajnom, stvarajući dinamičnu, savremenu atmosferu. Inovativna struktura i podesivi elementi čine je savršenim spojem umetnosti i funkcionalnosti za moderne prostore.

GORAN PANIĆ

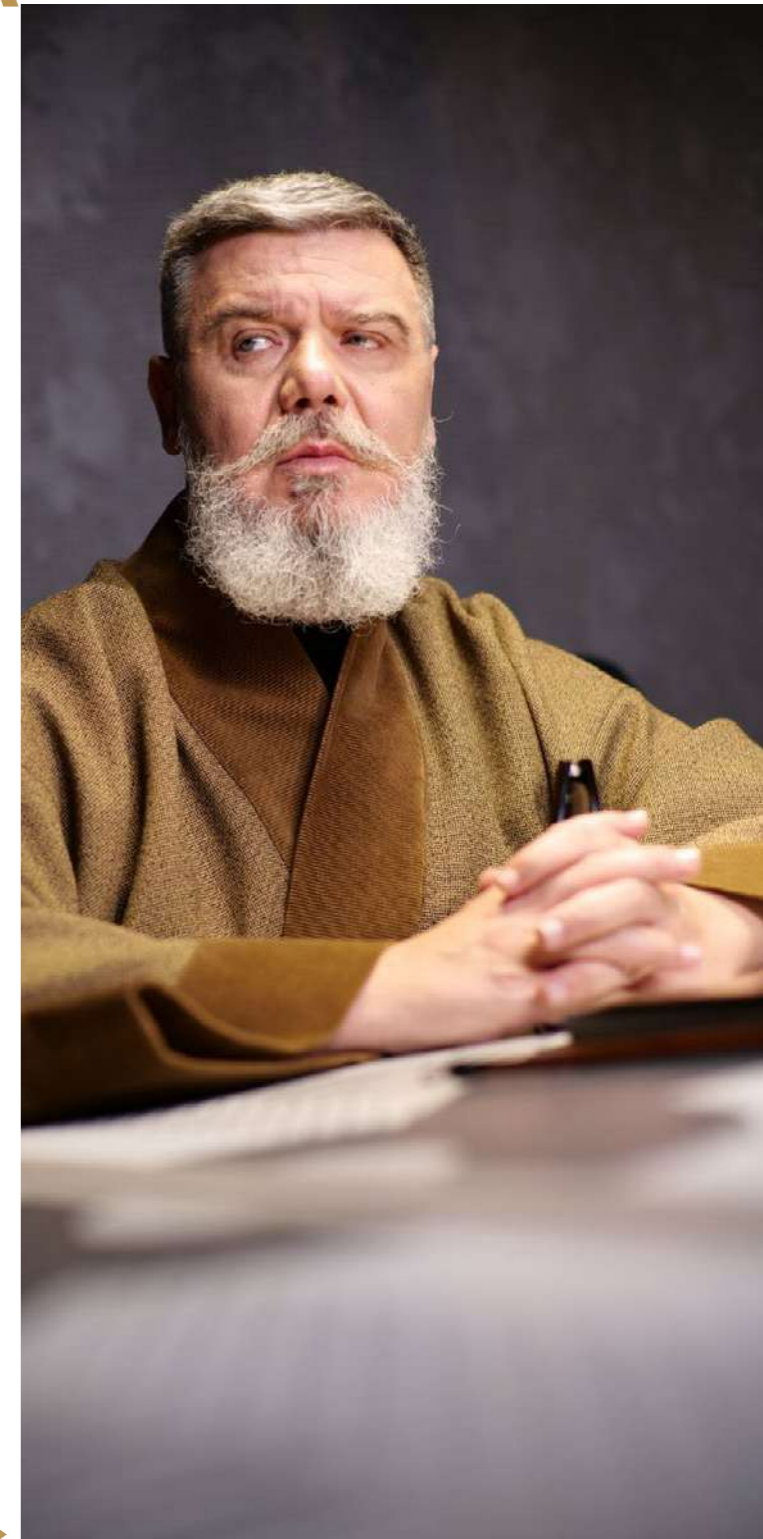

KREATIVNA PROVOKACIJA

Arhitekt Goran Panić (1969), diplomirao je na Arhitektonskom fakultetu Univerziteta u Beogradu pod mentorstvom prof. Mihaila Timotijevića. Godine 2004. osnovao je samostalnu arhitektonsku praksu u okviru koje se i danas aktivno bavi stručno umetničkim radom u oblasti arhitektonskog projektovanja i enterijera. Autor je serije različitih projekata i realizovanih objekata, u domenu stambenih zgrada, kuća i vila kao i poslovnih objekata i prostora za vodeće svetske brendove u zemlji i inostranstvu.

Krenimo o najranijim uticajima. Šta nas formira u detinjstvu, pa završimo u svetu arhitekture?

Počeo sam da crtam jako mali, u zabavištu. Zabavljalo me da crtam zgrade. Ne znam odakle to, ne znam kako, to su i retki momenti kojih se sećam iz tog doba. Odakle se to stvorilo u meni, odakle je to proisteklo, stvarno ne znam.

Sve fotografije: Rade Kovač

Ali jednostavno sam to želeo, sanjao, i radio sam na tome. Kasnije, sa profesorima sam, evo, imao sreću (taj koeficijent sreće, koji je u kliničkoj psihologiji vrlo, vrlo bitan faktor, on se nekako uvek proteže tu). Kada sam završio osnovnu školu, moji roditelji su već znali koliko želim da bude arhitekta ili slikar (tada je to još uvek bilo paralelno u meni) i otac mi je savetovao da upišem građevinsku školu, da bih lakše završio arhitekturu. Meni je to bilo jako teško da prelomim, ATŠ nisam ni pokušavao da upišem, prosto sam bio uplašen da neću uspeti, da ću se razočarati, i krenuo sam lakšim putem. Poslušao sam oca, a paralelno sam išao dve godine, kod slikara Sergeja na Banovom brdu, koji je tada radio pripreme za prijem na arhitekturu, i za Akademiju. On me je mnogo naučio, kod njega sam doživeo prvi put tu pravu slobodu da pustim iz sebe sve što je vezano i za slikarstvo i za arhitekturu, i uopšte taj kreativni duh koji se rađao u meni polako, sazrevanjem. Završio sam tu srednju građevinsku, imao sam divne profesore, bili su mi podrška, a na pripremi za prijemni radio sam duplo – i za arhitekturu i za slikarstvo. Posle nekog vremena Sergej je zvao mog oca, i tražio da se odlučim, uz komentar da na Akademiji primaju osmoro, a na arhitekturi – 160. saglasili su se da nastavim sa pripremanjem samo za arhitekturu, i tako je i bilo. Bio sam primljen na Arhitektonski fakultet iz prve, i imao sam sreće da mi prvi uzori budu profesori koji su zaista ostavili, ne samo na mene uticaj, i na moju celu generaciju, već i uopšte na društvo tada. Počevši od knjiga, profesori Rakočević, Nikezić, Rajević, Radović, (bio sam na njegovim poslednjim predavanjima u Beogradu, kada se opraštao od nas).

A kada bi izdvojili jednog profesora..?

To je Timotijević, on nas je uveo u prvi

korak, to je Arhitektonska analiza, predmet sa prve godine koji nije slučajno bio uslovni, mislim da je i najvažniji predmet, tu se kreće od te skice osnovne ideje, "sheme" kako je on govorio i kako se dalje prodire, odnosno stvara nešto.

Profesori koje ste spomenuli bili su upravo i prepoznatljivi po vanrednim slobodoručnim crtežima, od Ranka Radovića do Miće Rajovića.

Jedino što nas je Mića Rajović malo „maltretirao“ sa nošenjem onog Nojferata, ko ne bi poneo tu enciklopediju, izbacivan je sa vežbi. Bilo je to fenomenalno, vreme pauza i rapidografa, sve ti to uđe u vene (prvi kompjuter roditelji su mi kupili '96te, mada sam naravno a.cad poznavao godinama pre toga).

“Glavna tema unutrašnje arhitekture predstavlja nešto što je na prvu loptu poistovećivanje sa prostorom, ali i sa korisnikom.

Inače, ja sam završio smer enterijera na Arhitektonskom fakultetu, što su tada mnogi želeli, ali nisu mogli, zato što si morao da zadovoljiš određene uslove da bi uopšte bio primljen na taj smer. Pored određenog proseka ocena predmeta koji su vezani za enterijer, bio je i neki mini-prijemni test, od opšte kulture, do crtanja.

Po meni, glavna tema unutrašnje arhitekture predstavlja nešto što je na prvu loptu poistovećivanje sa prostorom, ali i sa korisnikom. I generalno, ja pokušavam da se poistovećujem sa ljudima i da radim na toj razmeni energije koja se tada dešava. Doduše sada ne toliko, zbog godina, umorio sam se od toga, vremenom sam shvatio ▶

“Ako vi želite od mene, u enterijeru nešto crveno, sa zlatnim, ja to moram da uzmem u obzir ozbiljno.

da sam više davao nego dobijao. U četrdesetima je to bio baš tempo, i mnogo mi je značila ta razmena energije i misli i osećanja i poistovećivanja. Mislim da je mnogo važna u ovom delu posla. Koliko je to dobro, i koliko je to „korisno,” ne znam još uvek. Nemam pravi odgovor na to pitanje, ali i dalje sam ubeđen da je veoma važno. Meni je to izazov—ako vi želite od mene,

u enterijeru nešto crveno, sa zlatnim, ja to moram da uzmem u obzir ozbiljno. Koliko je to meni deo vizije, to je sad taj izazov. Neki lajtmotiv i u odnosu sa klijentom, ili korisnikom prostora, i sa mnom, ali i sa mojim saradnicima gde imamo tu borbu, jer mladi ljudi imaju svoje ideje, uz bunt: „A zašto to? A kako to?” Sve to izaziva buru nekih stvari iz kojih na kraju mora da izađe nešto ▶

Arhitekti [arhabvgd] je arhitektonska praksa i showroom koja se bavi skoro 30 godina stručno umetničkim radom u oblasti arhitektonskog projektovanja i enterijera. Autorski tim čine iskusni i mladi arhitekti različitog usmerenja u cilju postizanja savremenog prostornog odgovora na trenutne i buduće potrebe različitih korisnika.

dobro, nešto drugačije, nešto neobično.

Kod prof. Lojanice smo, inače, imali u toku studiranja jedan seminarski rad gde smo se bavili filozofijom arhitekture, a to je veoma važno. Kako vi ustvari uspevate da se borite, i šta je vama tu teško, da nešto što nije vaše pretvarate u nešto što je lepo. I mene su te stvari krenule da pokreću. I one su mi negde prve, kada tu prvu viziju, prvu skicu radite, one su tu prisutne. To je neminovno, osim ako klijent ne dođe i kaže: „Uradi to, ali mene to ne zanima, ja to neću ni da koristim.“ A meni se to dešavalo, to su restorani, to su prostori za širi obim korisnika, i tu kao umetnici imate više slobode.

Kundera je pisao o toj dilemi, da li nekome kupujete poklon za koji znate da će se njemu svideti, ili mu poklanjate nešto za šta vi smatrate da je dobro za njega... Kakvog ste Vi stajališta?

To je ono što mislim da treba svakog dizajnera da inspiriše, da ga drži, ono što možda niko i ne vidi osim njega. A tu je i neka borba da se izboriš za to, da prosto ubediš klijenta da je tvoja ideja vredna njegovog poverenja. A tu su i mlađi saradnici, kad ja posustanem, jer i dalje imam dilemu da li je to-to, ili nije, i onda mi je uz njih lakše da potvrdimo, pa se lakše i izborim.

Otkud interes ka unutrašnjoj arhitekturi?

To je išlo impulsivno. Vezano za studiranje, definitivno sam se opredelio na trećoj godini. Ali trag vodi daleko unatrag, u vreme odrastanja. Mislim da je sve počelo jako davno, i vezano je za moju želju, oduvek, da moja kuća izgleda drugačije nego što jeste. I moj dom, i moja soba (koju sam zapravo delio sa bratom) uz moju maštu kako bi to sve moglo zapravo da izgleda, celu tu priču o enterijeru preneo sam iz kuće.

Istok, zapad, ili nešto treće... daleki Istok?

Sve je krenulo sa tim gejšama, i sa tom nekom pričom o kimonima, dakle sa stvarima koje nisu, apsolutno, deo naše kulture, odrastanja i sazrevanja. Nisu deo našeg bitisanja ovde, nego deo nečeg potpuno drugačijeg.

Moja majka je inače završila u ono vreme ozbiljan kurs za konstrukciju i krojenje balskih haljina i venčanica. I ja sam ceo život to gledao u kući, te krojeve, te papire, i konstrukcije krojeva tih haljina, koje su visile svuda—po vratima, u trpezariji, svuda. Sve je to bilo oko nas u kući, jer ona nije imala svoju radionicu, posle je nastao i odvojeni atelje, i to je isto bio deo mog sazrevanja, jer sam joj naravno pomagao. Odlazio sam u cvečaru i kupovao pelir, za

“Odlazio sam u cvečaru i kupovao pelir, za krojne liste, nosio sam čokolade cvečarkama da bih dobio uopšte taj papir.

krojne liste, nosio sam čokolade cvečarkama da bih dobio uopšte taj papir... To su i bili moji prvi koraci ka nečem kreativnom, to sečenje pelira i modelovanje, pravljenje konstrukcije neke. E onda je mama počela, ja sam je nagovorio, da meni šije i pravi stvari, do kojih se u Beogradu, u to vreme jako teško dolazilo—specifičnih krojeva modernih jakni, kaputa, pantalona...

Neke stvari smo morali da naručujemo (npr. iz Berlina, preko "Bravo" časopisa) kao kaiševe ili cipele. Imao sam poster Dejvida Bouvija u prirodnoj veličini u svojoj sobi, i Eni Lenoks, nju sam obožavao, išli smo na koncerte u SKC, sećam se Josipe Lisac, njenih kreacija kostima i frizura. To su sve umetnici koji su uticali na mene, i davali

Mističnost je nešto što jednostavno dolazi samo, u stvaranju, i „lepi“ se za nekoga, a za nekoga ne.

mi veliku snagu. Zato i sada verujem ovim mladim ljudima koji imaju nove muzičke uzore, zvuk je veoma važna dimenzija takođe, u arhitekturi i umetnosti, životu uopšte. A zatim i pank, farbanje kose u zeleno „čiroki“ frizure, nošenje mrtvačkih glava, prvi koncert „Lajbaha“, sve su to bili jaki kulturni udarci koji vas usmeravaju na neku stranu.

Da se vratimo malo na uticaje japanske kulture... ima li tu zasluge Ranka Radovića..?

Jeste, imam njegovu knjigu sa posvetom. Odrastao sam uz njegove emisije na TV-u, to mi je bilo pod obavezno. Nekako se to sve preklapalo, i baš poklopilo—opet se vraćamo na sreću, jednostavno bilo je to vreme pre devedesetih.

Spomenuli smo neke muzičke autore značajne za sazrevanje mlade osobe sa umetničkim afinitetima. Šta je sa drugim granama popularne kulture i umetnosti, značajne u periodu formiranja ličnosti?

Naravno, to su bile važne knjige—od Dostojevskog, vrhunca književnosti, pa do romana koje su mi razvijali maštu i bacali me u „petu dimenziju“, pre svih, Agate Kristi. Pored misterije, u njima sam nalazio sva ta egzotična putovanja, to mi je više značilo nego taj „krimi“ deo priče. Zamišljao sam i te obale, i te ligeštule, suncobrane, more, i svećnjake, majmune, stolice, kristalne lustere...

Kako vidite današnji „stajling“ arhitekata, šta prevlađuje? I koliko arhitekti imaju slobode danas, mogu li da sebi dozvole ekstravaganciju kao „olakšavajuću okolnost“ profesije između umetnosti i tehnike?

Kreativna provokacija autora arhitektonskih dela mislim da je veoma važna. Ne samo u ličnoj prezentaciji, već i u stvarima koje koristimo—od toga kakav nam je radni sto, atelje, kompjuter... sve to govori neku priču klijentu, o nama.

Tradiciona ili modernizam? Kako ih mirite?

Modernizam u svakom slučaju. Ali tradicija mora biti osnova, baza u enterijeru. Kao što je minimum dva/tri puta nedeljno porodični ručak obavezan! Neki sada vidim čak izbegavaju sto sa četiri stolice, gde se doručkuje ili ruča, a meni je on mnogo važan kao deo tradicije. Pustite te velike stolove sa 12 stolica, koje koristimo nekoliko puta godišnje, i služi samo za pokazivanje zapravo. Tradicija je i ta zatvorena kuhinja gde se ujutro pije kafa, i miriše na pržena jaja, to je nešto što niko ne može da sruši i obori, i takav pristup tradiciji u enterijeru ima svoju važnu ulogu i treba da se implementira.

Ali sam više za modernizam u smislu forme, boja, materijala, i svega onoga što je obloga samog prostora. A tradicionalizam mora da ostane tu negde, gde je neminovan, prosto ne možemo ga izbaciti.

Da kažem i ovo, moje studiranje je bilo upravo u vreme prekretnice u arhitekturi, kada se pokušavalo doći do spoja tradicije i modernog pristupa, i Narodno pozorište je rekonstruisano u tom periodu. Nemam još uvek potpuni odgovor na to kako se sve završilo, da li je to bilo uspešno ili ne, ali Narodno pozorište me uvek podseća na to vreme, i pokušaj spoja starog i novog.

Neki omiljeni dizajnerski detalj, potpis u Vašim enterijerima?

Evo, možemo i to podvesti pod priču o uticajima. Ja sam iz arhitekture viktorijanskog vremena „izvukao“ to crno-belo šah polje, koje mi je bilo jako asocijativno i davalo mi upravo nešto što je kontrast, elegancija i strogost, uz misaonu igru u smislu same igre šaha. Tako da od svojih četrdeset enterijera restorana, u preko trideset imam taj elemenat crno-belog šah polja kao nešto prepoznatljivo.

Vaš životni i/ili poslovni credo..?

Uh, čini se da je u mom slučaju strast. Nekako čim sam jasno naslutio čime ću se profesionalno baviti kasnije u životu, shvatio sam da sam na tome zapravo radio od malena sitnim dečjim koracima. Ta poslovna i životna strast prema kulturi prostora polaze iz mog istog mesta. Nekako pristupam kao arhitekt i dok spremam večeru

za porodicu i prijatelje i dok rešavam nemoguće poslovne okolnosti. Tako da se u dugogodišnjoj arhitektonskoj praksi trudim da korisnicima ostavim trag koji će omogućiti razvoj nečeg njima podjednako važnog.

Zaista ništa nije jednoobrazno. Svi, sve i svja je drugačije. Ali, u poslednjih par godina smo svi svedoci neke čudne dominantno iste tendencije oblikovanja prostora koju lično godinama pokušavam da razumem.

“Pustite te velike stolove sa 12 stolica, koje koristimo nekoliko puta godišnje, i služe samo za pokazivanje zapravo.

Imate li svoja pravila u projektovanju enterijera, kojih se beskompromisno držite, ili je svaki prostor priča za sebe..?

Odjednom masovno ljudi žele da plate da imaju ili žive u prostoru koji je prividno izrađen po njihovoj meri, a u realnosti takvi prostori, zaista komfor savremenog života i rada svode na minimum. Upravo se u svom radu trudim da u različitim okolnostima i zahtevima ponudim maksimalan prostorni i programski kvalitet, sa prostornim karakteristikama koje zaista individualno nude odgovore na različite potrebe korisnika.

Spominjemo muziku, knjige, šta je sa filmom..?

Moram priznati da se vraćam sve više unazad, bar kad su u pitanju filmovi. Čini se da aktuelna svetska kinematografija se grčevito bori da ponudi sadržaj koji je dovoljno autentičan i savesno inspirisan nekim svojim prethodnikom na način da izazove asocijativne veze shodno aktuelnom trenutku nastanka. Dok čekamo da se to malčice masovnije dogodi, ostajem veran istorijskim i dečijim filmovima, opet rečeno malo starijeg izdanja.

Omiljeni brendovi u obradi enterijera

Svoje apsolutno poverenje i naklonost usmeravam na skandinavske brendove, mlade

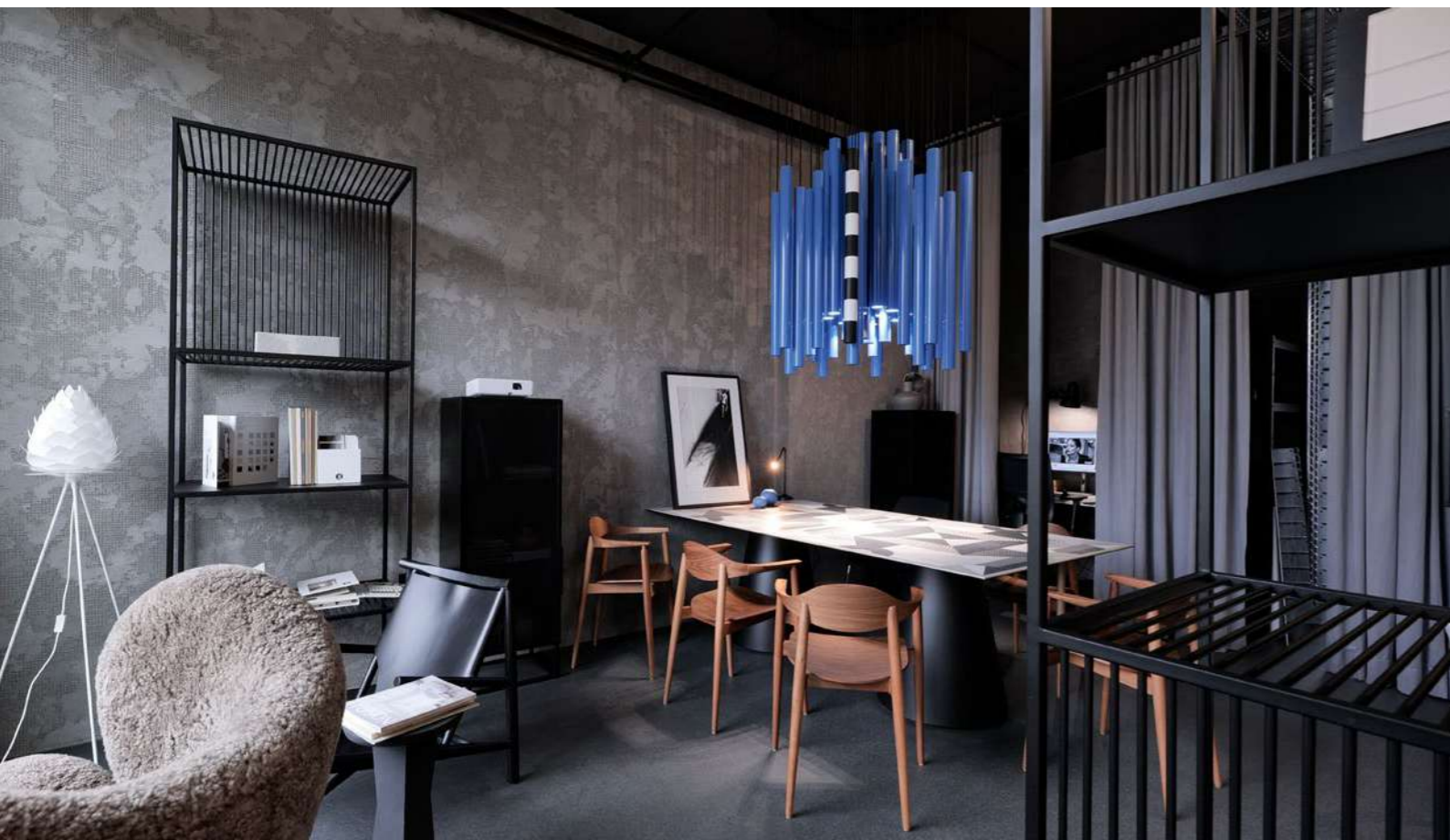
ili sa dugom tradicijom, nekako dobra praksa se lako prenosi dalje, zar ne? Zaista je neverovatno kako dugi niz godina uspešno se igraju funkcijom, dizajnom, tehnologijom izrade i kvalitetom prirodnih materijala i odnosom prema istim. Nabrojao sam samo fragmente procesa koji je toliko iscrpan i složen, a meni lično dodatan izazov da ponudim našem tržištu takve proizvode.

Bilo koja geografska destinacija koja je ostavila na Vas najimpresivniji utisak, (osim Beograda i Srbije, naravno)

Ostrva, ostrva i bilo koja ostrva. Verovatno je za to zaslužno dete u meni, koje se trudim da negujem svih ovih godina. Dok odrastao deo mene se okreće takvom iskustvu jer mi

Projektovani poslovni objekat sa galerijom predstavlja savremeni arhitektonski odgovor u okviru starog urbanog jezgra grada. Odbrana konstrukcija objekta omogućila je da se izbegnu ograničenja tradicionalne gradnje i ponudi spregu sa planiranim enterijerom. Konstrukcijski i enterijerski aspekti objekta su tretirani kao integralna celina u kojoj su međusobno usklađeni principi strukturne stabilnosti i prostorne fleksibilnosti. Oblikovanje i materijalizacija objekta poštuju urbano okruženje, uzimajući u obzir ekološke, kulturne i estetske prostorne vrednosti. Korišćenjem održivih materijala i energetski efikasnih rešenja, objekat minimizira negativan uticaj na okolinu i istovremeno doprinosi skladnosti urbanog pejzaža. Stroga svedena kubusna forma objekta je omekšana staklenim izlozima prema ulici brišući jasne granice unutrašnjeg i spoljašnjeg prostora.

se čini da koliko je to moguće i dalje, na takvim mestima možeš pronaći avanturu, autentičnost okruženja i neverovatnu energiju.

Šta je za Gorana Panića umetnost?

Za mene je umetnost nešto što isključivo proizilazi iz mašte, nešto što je vizija koju vi svakako morate imati u sebi. To je sam čovek sa svojom maštom. Da li je to slikar, vajar ili arhitekta, svejedno, bitno je da drugi ljudi mogu da vide i osete njegovu viziju. Jer ako drugi ne osete i ne vide, onda se kod vas i u vama nešto ipak nije poklopilo.

Inače velika dela, remek-dela kako ih zovemo, proistekla su u datom momentu i sadrže dobar deo misterije. Mističnost je nešto što jednostavno dolazi samo, u stvaranju, i „lepi“ se za nekoga, a za nekoga ne. Velika su to i ozbiljna pitanja. Mali sam ja čovek da bih dao neki veliki odgovor. ■

Foto: Rade Kováč

„Ekspanzija vinarstva, u proteklih desetak godina, transformisala je vinarije iz jednostavnih poljoprivrednih objekata u objekte savremene proizvodnje vina, koja se posetiocima otvara kao priča. Ta naizgled jednostavna priča se ostvaruje kroz raznoliku prostornu organizaciju i estetski izraz oslonjen na lokalno i tradicionalno s jedne i savremene graditeljske trendove s druge strane. Tačan naziv pričanja svake od ovih priča određen je senzibilitetom i vizijom pojedinačnog investitora. Naš cilj je da, kroz projekte u različitim vinogradarskim regionima i graditeljskim tradicijama objekte vinarije učinimo poveznicama između tradicionalnih vrednosti, delatnosti i načina života koji uz njih prirodno ide.“

arh. Ivan Filipović

Foto: FREEPIK

DAN BEZ VINA, DAN BEZ SUNCA

(francuska izreka)

Vino čoveku oplemenjuje život hiljadama godina. Ne znamo mnogo o njegovoj simbolici pre šest ili sedam milenijuma, od Kine, Gruzije, Irana do Jermenije i Starog Egipta, ali u antičko, predhrišćansko doba, veoma je bilo prepoznatljivo njegovo moćno opojno dejstvo. Značajnu ulogu igralo je i u grčkom kultu Dionisa, kao i njegovog rimskog „parnjaka“ Bahusa, prilikom proslava Misterija i Bahanalija. I kasnije, sa hrišćanstvom, ali i drugim monoteističkim religijama, vino zadržava određenu sakralnu vezu – poistovećuje se sa krvlju, predstavljajući simbol životnosti i koristi se u raznim verskim obredima, kao što je pričešće, recimo.

Nevezano od toga, prepoznato je na svim kontinentima kao omiljeni napitak. Tradicionalno nam je najprepoznatljivije evropsko, iz regiona Italije, Francuske i Španije.

Savremena arhitektura daje svoj doprinos u kreativnom oblikovanju vinarija kroz razne forme pretapanja tradicije i modernosti.

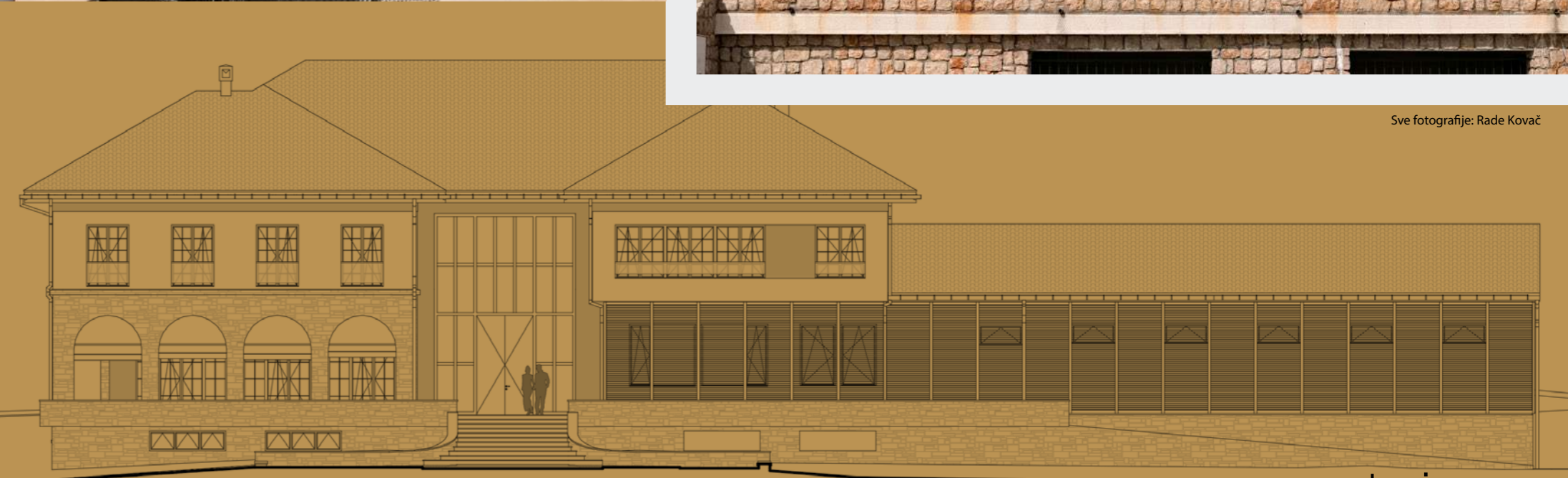
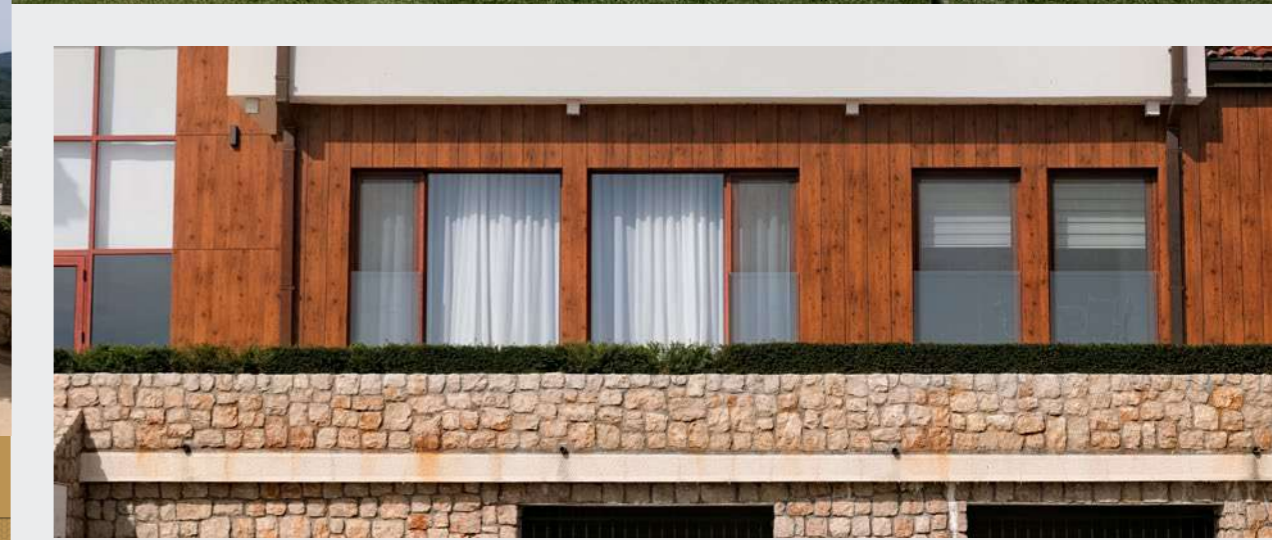
Provokativni volumeni koje zahteva tehnologija proizvodnje vina, potom i čuvanja, izvanredni su izazovi za arhitekte.

O jednom takvom uspešnom autoru i njegovom pristupu formiranju prostora gde se čuva (u vinu) istina, govori naša priča. Uživajmo zajedno!

LASTAR VINARIJA 2013-2018

Lastar vinarija je ugnježena među brdima Šumadije, centralnog regiona u Srbije. Okružena vinogradima, vinarija gleda na jug, sa lepim pogledom na Gledić planine. Glavni zadatak predstavljalo je projektovanje procesa proizvodnje vina, segmentno po nivoima, sa, standardno, podzemnim vinskim podrumom. Preostali nivou su polupodrumski etaža i prizemlje. Drugi cilj je bio dizajniranje vinarije u skladu sa tradicionalnom arhitekturom ovog regiona. To je postignuto korišćenjem tipičnih etno elemenata (arkadni trem, oblik prozora, geometrija krova...) kao i lokalnih prirodnih materijala (drvo, kamen), potpuno u skladu sa arhitektonskim nasleđem Moravske doline.

Sve fotografije: Rade Kovač

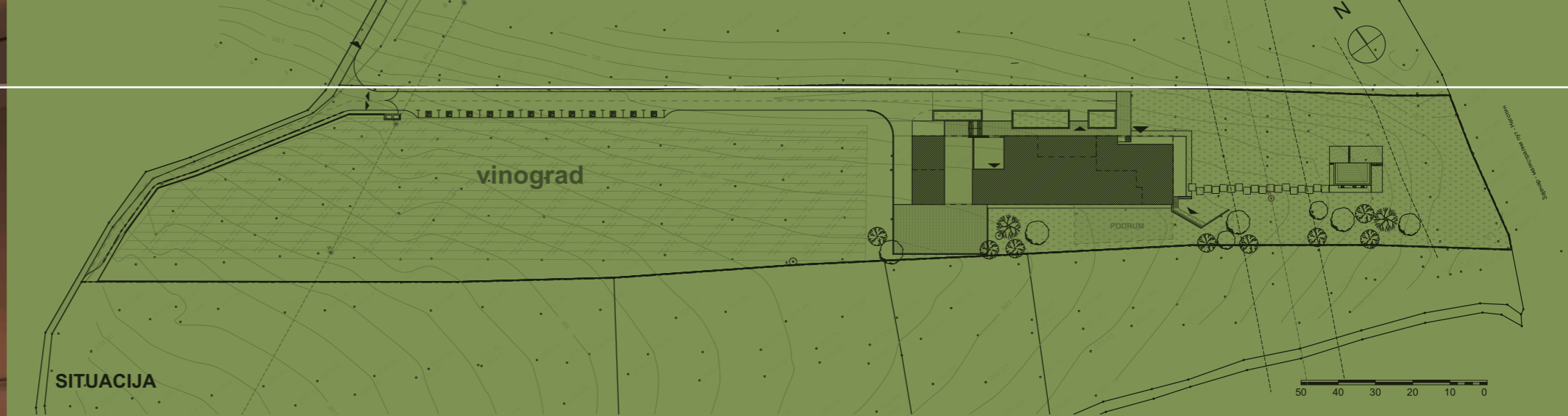
MATALJ VINARIJA 2014-2018

Matalj vinarija je smeštena na brdu s pogledom na grad Negotin, i veliki deo vinogradskog regiona Negotinske Krajine u južnoj Srbiji. Shdno terenu, glavna fasada ima orijentaciju ka severu.

Glavni zadatak bio je da se osmisli racionalan i funkcionalan prostorni plan, kroz optimalnu upotrebu blagog nagiba terena i geometrije parcele. To je prvenstveno ostvareno kroz vertikalnu organizaciju funkcionalnih elemenata vinarije: vinski podrum je smešten na najnižem nivou, odvojen od glavnog "tela" strukture. Prizemlje sa još dva nivoa sadrži usluge, proizvodni pogon i kancelarije, uz otvorenu terasu i smeštaj gostiju, na drugom spratu.

- Lokacija: Sekurič, Srbija
- Bruto površina: cca. 1980m²

- Локација: Неготин, Србија
- Бруто површина: сса. 1600m²

Estetika vinarije je jednostavna, ističući funkcionalnost i, kroz upotrebu tipičnih lokalnih materijala, još jednom, ističe povezanost sa tradicionalnim pristupom ka arhitekturi vinarstva ovog područja. Upotreba drveta na fasadama naglašava suptilnost i prefinjenost proceca koji se odvijaju unutar objekta.

ARHITEKTURA SADA

Verner Hajzenberg, davne 1925.godine, u noćnoj šetnji ispred Instituta u Kopenhagenu (gde je legendarni Bor okupio „dream team“ talentovanih mladih naučnika) posmatra slučajnog prolaznika, koji se, prolazeći kraj uličnih svetiljki, povremeno pojavljuje i nestaje duž ulice. I gle, u tom periodičnom nestajanju i pojavljivanju, mladom Verneru koga je morilo neobjašnjivo i hirovito ponašanje elektrona, odjednom su raspršene muke, a svet je postao bogatiji za još jednu spoznaju zakonitosti kvantne mehanike: relacija, interakcija čini elektrone stvarnim i nama vidljivim, baš kao i noćna svetiljka, slučajnog prolaznika. Pre i posle nje, kada ponovo utone u mrak, osoba doslovno nestaje iz našeg vidokruga, a možda i uopšte. Do sledeće svetiljke.

Svi uspešni umetnici i dizajneri, kao i naučnici - pa zašto ne i arhitekti - imaju svoje trenutke dobre interakcije sa svetom, pod nekim svetlom ulične svetiljke. O tim pikovima uspešne relacije, kada postaju „vidljivi“ govori rubrika "Arhitektura sada." Vredno je zalebežiti ih, jer je prečesto, i predugo, mučan mrak između noćnih svetiljki.

Sve fotografije: Rade Kovač

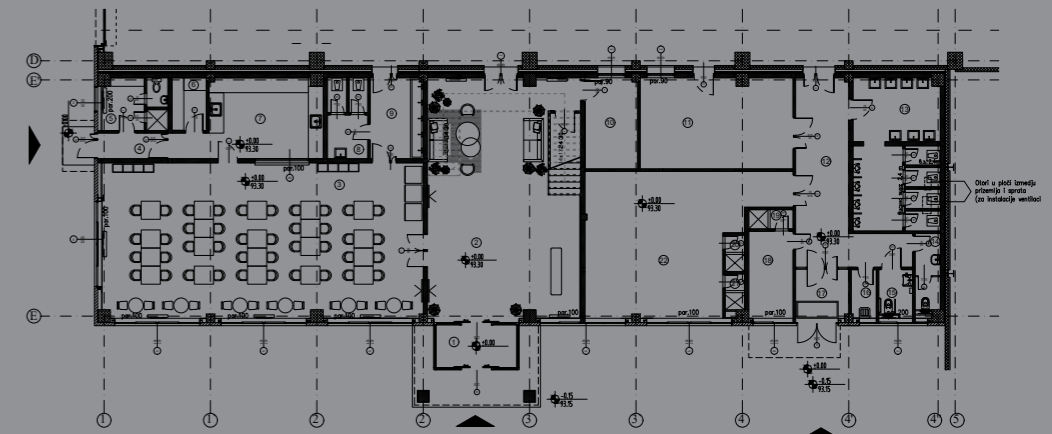

STUDIO PILASTRO

Arhitekta:
Natalija Đukić i
Predrag Maksić

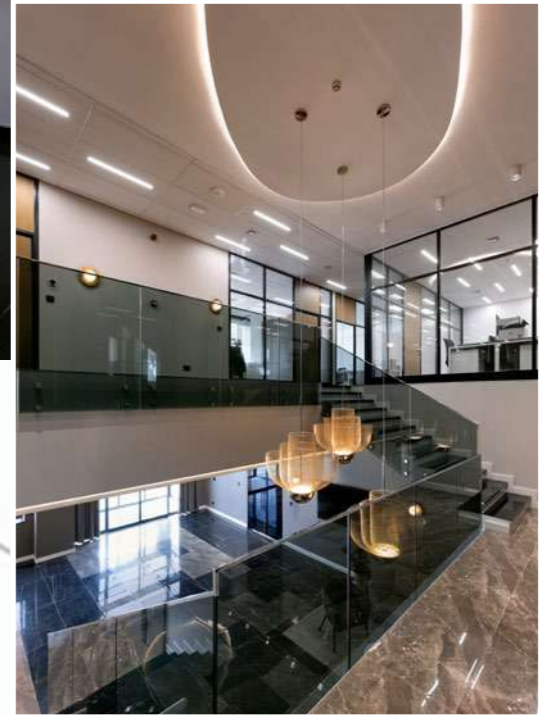
RAJ IBELIK

Projekat upravne zgrade kompanije Raj Ibelik nalazi se u Velikoj Plani u industrijskoj zoni. Projekat je površine 844m² i prostire se na 2 etaže. Projekat je zasnovan na modernom, ali toplom dizajnu, koji spaja funkcionalnost i estetiku u harmoničnu celinu. Korišćeni su pažljivo odabrani prirodni materijali poput oraha i hrasta, koji unose toplinu, dok detalji od mesinga dodaju sofisticiranost i eleganciju. Keramičke pločice doprinose teksturalnoj raznolikosti i vizuelnoj dinamici, dok krem, bež i sivi tonovi stvaraju suptilnu i uravnoteženu atmosferu. Kombinacija ovih elemenata omogućava skladan protok između različitih funkcija prostora, istovremeno pružajući osećaj udobnosti i fluidnosti.

U prizemlju objekta nalazi se prostran i svetao ulazni hol sa stepeništem koje postaje centralni vizuelni i funkcionalni element prostora. Iz hola se pristupa kantini, proizvodnom pogonu i tehničkim prostorijama. Jedan od glavnih izazova bio je usklađivanje "prljave" i "čiste" zone, čime se postigao balans između industrijskih i administrativnih sadržaja.

Stepenicama smeštenim u holu dolazi se do administrativnog dela, gde se kancelarije prostiru u otvorenom, ali jasno definisanom prostoru. Deo kancelarija orijentisan je ka proizvodnji, omogućavajući direktan vizuelni kontakt sa procesom stvaranja, što podstiče osećaj povezanosti između različitih segmenata rada. Stakleni zidovi između kancelarija omogućavaju optimalnu osvetljenost i prozračnost, stvarajući prijatno i podsticajno radno okruženje koje neguje transparentnost i timsku dinamiku.

dr Monika Štiklica
(AMO)

AVALSKE DOLINE VILA

Luksuzna porodična vila nadomak Beograda – savremeni spoj ekskluzivnosti i harmonije

Ova moderna porodična vila nadomak Beograda oličava svedeni luksuz i sofisticiran dizajn, spajajući prostrane enterijere sa prirodnim okruženjem kroz pažljivo osmišljene prostorne veze. Arhitektura i enterijer kreirani su tako da naglase otvorenost i fluidnost prostora, dok bogatstvo materijala i promišljeni detalji stvaraju osećaj ekskluzivne privatne oaze

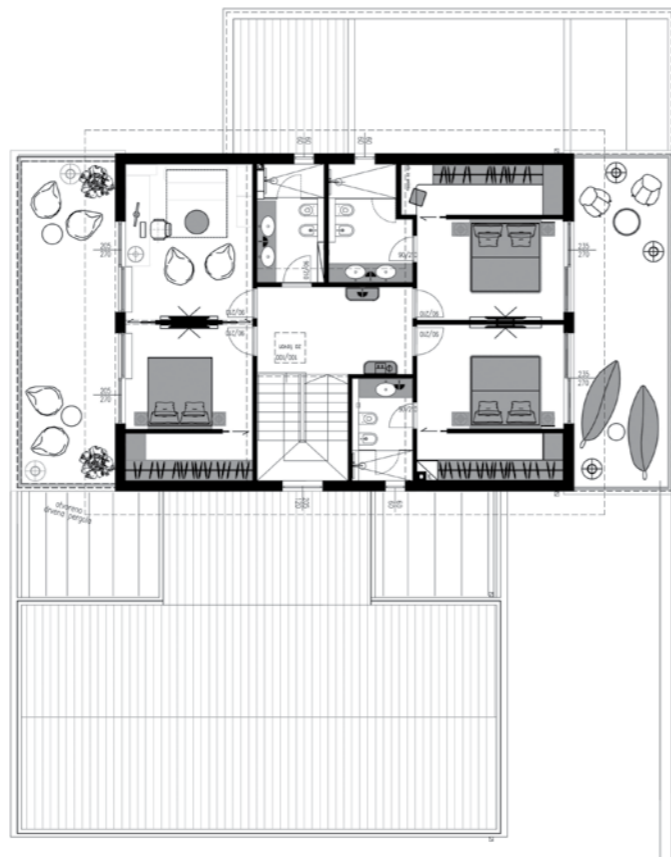
Vila se prostire na tri nivoa, sa pažljivo formiranim rasporedom koji odgovara i mirnim trenucima opuštanja i društvenim okupljanjima. Suteran je posvećen potpunom hedonizmu – sa zatvorenim bazenom, ležaljka i parnim kupatilom, oblikujući intimnu spa zonu unutar doma., stvarajući prostor u kojem se uživanje pretvara u način života. U aneksu delu prizemlja nalaze se teretana, sauna i bilijar sala, kreirane kao prostor za aktivnost i zabavu.

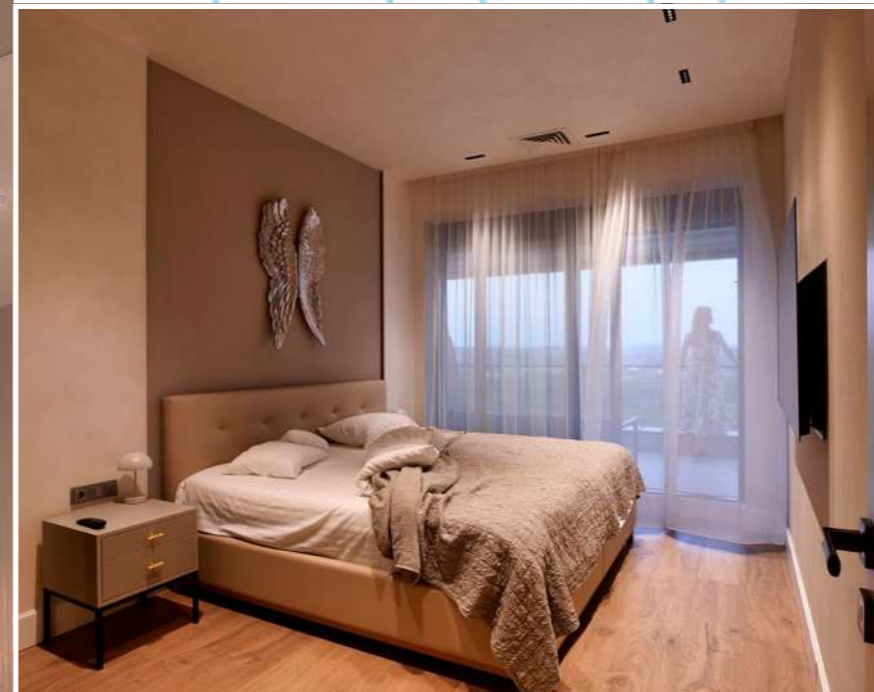
Na prizemlju, dnevna zona je koncipirana kao srce vile, sa prostranim dnevnim boravkom koji kroz staklene površine prirodno prelazi u spoljašnji plato sa bazenom. Ovaj spoj unutrašnjeg i spoljašnjeg prostora čini idealan ambijent za veća okupljanja, ali i intimne trenutke odmora.

Enterijer je definisan toplim bež tonovima, uz kombinaciju drveta i prirodnog kamena, dok mesingani zlatni detalji daju notu luksuza bez suviše teatralnosti.

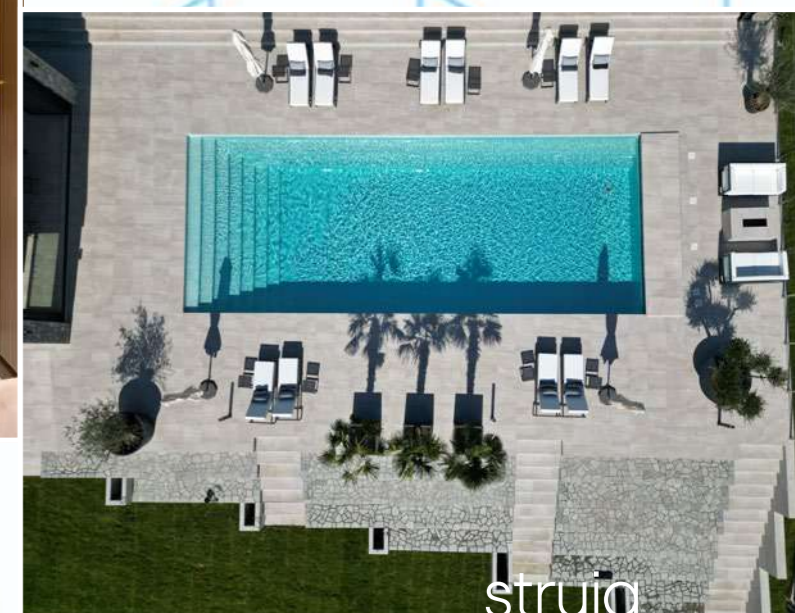
Na spratu se nalaze tri prostrane spavaće sobe, svaka osmišljena kao privatno utočište, gde dominiraju umirujuće boje, taktilni materijali i umetnički detalji. Enterijer dodatno oplemenjuju skulpture i pažljivo odabrana kolekcija predmeta sa putovanja, čime se stvara ličan i jedinstven identitet prostora.

Posebna pažnja posvećena je rasveti, koja je integrisana u arhitekturu – prirodna svetlost maksimalno je iskorišćena kroz velike otvore, dok ugradne magnetne šine i ambijentalna rasveta omogućavaju prilagođavanje atmosfere različitim prilikama. Svetlosni akcenti naglašavaju teksturu materijala i dodatno doprinose toplini i ekskluzivnosti ambijenta.

Ova vila nije samo dom, već prostor koji pruža iskustvo – spoj luksuza, udobnosti i umetničkog izraza, dizajnirana kao prostor za opuštanje, druženje i uživanje u luksuzu sa jednostavnim, ali promišljenim enterijerom koji prati dinamiku savremenog života.
(stav autora)

LARK
arhitekta:
Lazar Denda,
Teodora Marković

LARK_EGGZ

Prilikom projektovanja restorana Eggz, naša glavna ideja bila je da stvorimo prostor koji prenosi atmosferu jutra – trenutak prvog gutljaja kafe, mira i tihog početka dana. Koncept restorana je „all day breakfast“...

Ovaj projekat za nas ima poseban značaj, jer smo imali potpunu slobodu u dizajnu, izboru boja i elemenata u prostoru, što nam je omogućilo da postavimo standard za svaki budući Eggz restoran. Na relativno skromnoj kvadraturi od 73 m², imali smo izazov da postavimo funkcionalno rešenje koje zadovoljava sve potrebe, od prostora za sedenje, do kuhinje i skladišta. Dominantan element u prostoru predstavlja pult, koji jasno deli zonu za goste od radnog dela restorana. Njegova važnost istaknuta je materijalizacijom, vintage pločicama u zelenoj boji, specifičnog zakrvljenog oblika, čime je

postignut vizuelni kontinuitet i fluidnost prostora. Tri tipa sedenja formiraju različite mikroambijente u prostoru: dugačka klupa s konzolnim stolovima, centralno postavljen community sto i visoko sedenje. Community sto je izrađen iz jednog komada drveta prečnika 2m, sa prirodnim stablom u centru. Visoko sedenje je konzolno postavljeno, čime se vizuelno rasteretio prostor i stvorio balans sa ostatkom enterijera. Ove zone su pažljivo projektovane kako bi se postigao sklad u funkciji i estetskom doživljaju prostora.

Svetiljke nisu samo funkcionalni elementi, već

predstavljaju i važnu komponentu brenda, povezujući prostor s njegovim vizuelnim identitetom. Zidne svjetiljke su realizovane u saradnji sa firmom Struja d.o.o. prema našim željama, kako bismo ih uklopili sa rasvetom iznad klupe.

Teksture i igra svetlosti dodatno oblikuju prostor – hladni materijali poput mikrocementa i čelika uravnoteženi su toplinom hrastovog drveta i vintage pločica, dok prirodno svetlo naglašava dubinu materijala.

Naša uloga nije bila samo u oblikovanju enterijera, već i u aktivnom učestvovanju u procesu građenja brenda, kako bismo kroz dizajn preneli njegovu suštinu i autentičnost.

(stav autora)

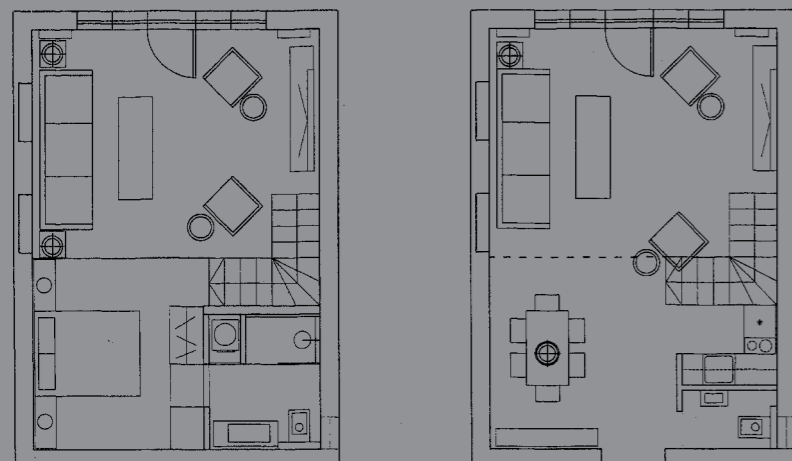

Jasna
Dimitrijević, arh

Novi život JEDNOG ATELJEJA

U starom gradskom jezgru Beograda, davne 1908.godine, arh. Nikola Nestorović je isprojektovao spratnu kuću u sklopu koje je dograđen slikarski atelje nevelikog gabarita, ali potencijalno vertikalno atraktivan, uz ostakljenu zidnu površinu.

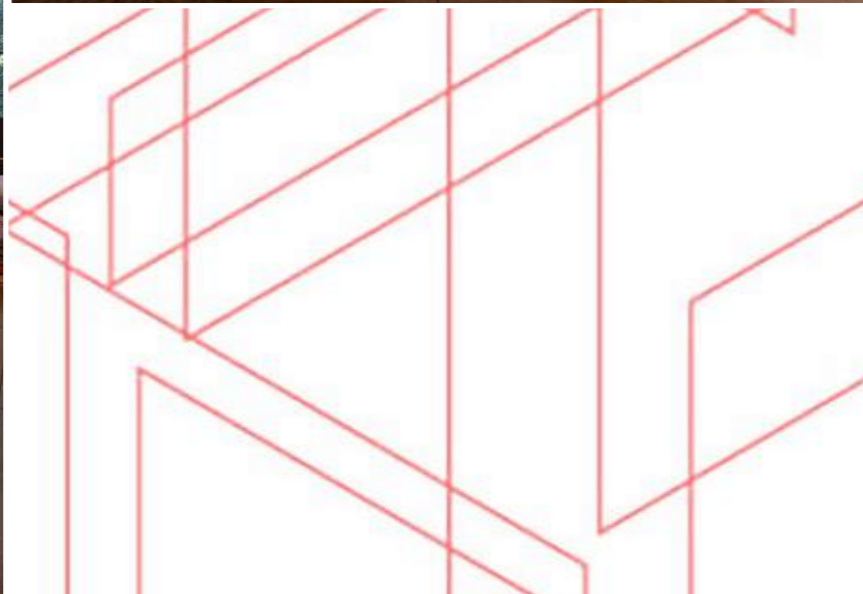
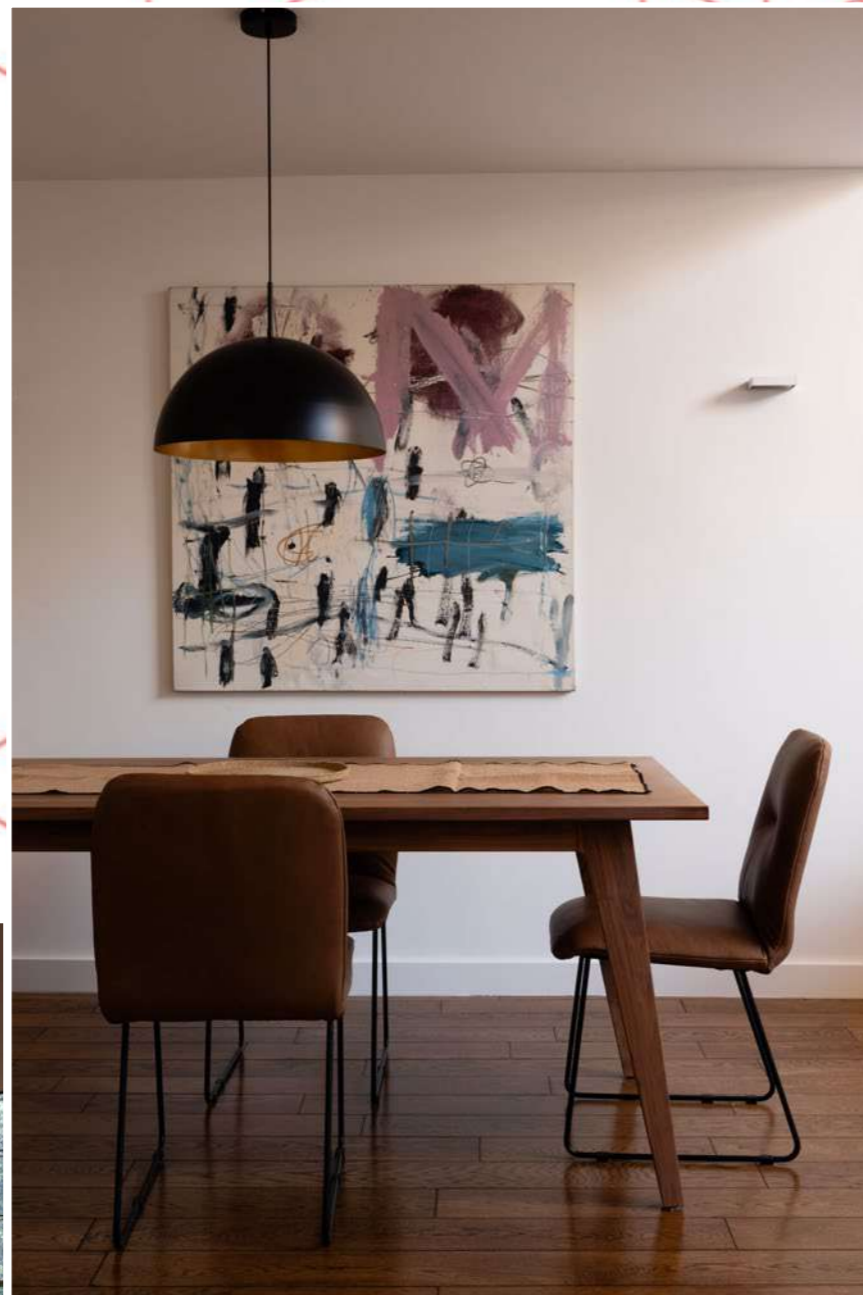

Preko četiri decenije, taj neobični prostor, sa svojom skromnom terasom i galerijom, predstavljao je ličnu oazu—atelje, našem slikarskom velikanu Urošu Prediću.

Bezbrojna platna, štafelaj i mnogobrojne skice kasnije su prešle u Narodni muzej u Zrenjaninu, a atelje postaje utočište akademika i slikara Stojana Čelića. I ponovo, crteži, slike i grafike narednih nekoliko decenija ispunjavaju prostor u kome stvara ovaj priznati umetnik, profesor i pedagog.

Genius Loci ili prosto sinhronicitet, ali evo i danas taj šarmantni likovni kutak ponovo ispunjava duh likovnog umetnika—zidove renoviranog ateljea krasi grafika i slike Đorđa Ivačkovića srpsko—francuskog arhitekta i slikara.

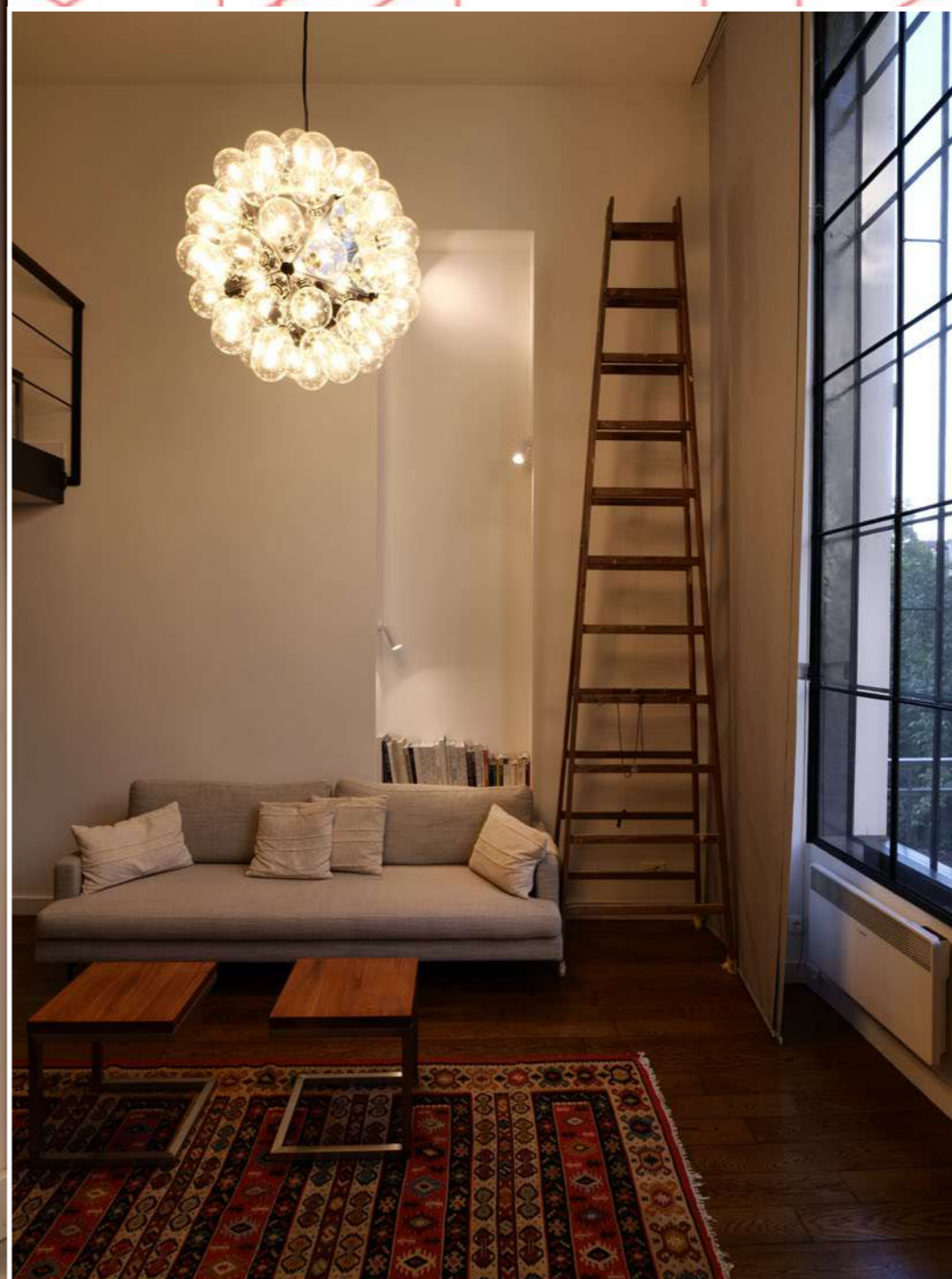
Magija stvorena vekovnim natapanjem mirisa lanenog ulja, terpentina

i egzotičnih boja, duboko je utisnuta, očigledno, u zidove, pod i tavanicu ovog ateljea, bez obzira na arhitektonski osveženu unutrašnju opnu tretiranog prostora.

Diskretni i nenametljivi pristup rekonstrukciji galerije, kao i naspramnog ostakljenog platna, govore nam o poštovanju autorke enterijera, prema zatečenom „duhu mesta.“

NAJAVA JESENJEG IZDANJA

struja
#02/2025 art

PRIČA O...
RESTORANIMA

RAZGOVOR
SA...
Dragana
Janković

ARHITEKTURA SADA

Ivan Filipović
A4 studio
Branko Burmaz
Aleksandar Miljuš

